

ULKOASIAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO 1/2009 vp

Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksista neuvoston päätöksiksi (ensivaiheen talouskumppanuussopimukset, EPA)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan puhemies on 3 päivänä helmikuuta 2009 lähettänyt valtioneuvoston kirjelmän ehdotuksista neuvoston päätöksiksi (ensivaiheen talouskumppanuussopimukset, EPA) (U 85/2008 vp) käsiteltäväksi suureen valiokuntaan ja samalla määrännyt, että ulkoasiainvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lähetystöneuvos Pirjo Suomela-Chowdhury ja neuvonantaja Kati Manner, ulkoasiainministeriö
- kehityspoliittinen sihteeri Tytti Nahi, Kehitysyhteistyön palvelukeskus - KEPA.

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren valtioiden (jäljempänä AKT-maat) sekä Euroopan yhteisön (EY) ja sen jäsenvaltioiden välillä kesäkuussa 2000 allekirjoitettu kumppanuussopimus, nk. Cotonoun sopimus, tuli voimaan huhtikuussa 2003. Cotonoun sopimus on Euroopan unionin (EU) ja AKT-maiden välisten suhteiden perusta. Sen päämääränä on EU:n ja AKT-maiden yhteistyön kehittäminen AKT-maiden kestävästä kehityksen ja joustavan ja asteittaisen maailmantalouteen integroitumisen edistämiseksi sekä köyhyyden vähentämiseksi.

Cotonoun sopimuksessa sovittiin AKT-maita hyödyttävistä erityisistä kauppajärjestelyistä. Koska järjestelyt antoivat erityiskohtelun AKT-maille, niille tarvittiin Maailman kauppajärjes-

tön (WTO) poikkeuslupa. Poikkeuslupa saatiin vuoden 2007 loppuun saakka, johon mennessä EU:n ja AKT-maista muodostuvien alueiden tuli neuvotella WTO-yhteensopivat talouskumppanuussopimukset (Economic Partnership Agreements, jäljempänä EPA-sopimukset). Suurin osa AKT-maista on WTO:n jäseniä. WTO-jäsenyyttä hakeneita AKT-maita ovat mm. Bahama, Komorit, Päiväntasaajan Guinea, Etiopia, Liberia, São Tomé ja Príncipe. Vähiten kehittyneistä AKT-maista WTO-järjestelmän ulkopuolella ovat toistaiseksi Eritrea, Kiribati, Somalia, Itä-Timor ja Tuvalu. EPA-sopimuksilla purettaisiin Cotonoun sopimuksessa määritelty AKT-maiden suosituimmuusasema, ja ne korvaisivat Cotonoun sopimuksen kauppaa käsittelevät osat. EPA-sopimuksilla asetettaisiin myös puitteet kehitysyhteistyölle, jonka tarkoituksena on vah-

vistaa AKT-maiden kansallisia talouksia ja niiden kapasiteettiä.

EU:n neuvosto hyväksyi kesäkuussa 2002 komissiolle mandaatin neuvotella EPA-sopimukset EY:n, sen jäsenvaltioiden sekä AKT-maista muodostuvien neuvotteluryhmien välille. AKT-maiden neuvotteluryhmiä ovat Keski-Afrikan, Länsi-Afrikan, Itä- ja eteläisen Afrikan, eteläisen Afrikan yhteisön, Karibian ja Tyynenmeren ryhmät. Itä- ja eteläisen Afrikan maat tosin saattavat tehdä kaksi erillistä EPA-sopimusta: Itä-Afrikan yhteisön (East African Community, EAC) sopimuksen ja itäisen ja eteläisen Afrikan valtioiden (Eastern and Southern Africa States, ESA) sopimuksen.

EPA-neuvottelut eivät ole edenneet alkupe-
räisen aikataulun mukaisesti, vaan ainoastaan Karibian neuvotteluryhmän kanssa saatiin vuoden 2007 loppuun mennessä parafoitua täysimittainen EPA-sopimus. Kun WTO:n poikkeusluvan mahdollistama AKT-maiden suosituimmuuskohtelu päättyi vuoden 2007 lopussa, odotti niitä AKT-maita, joita ei luokitella ns. LDC-maiksi (Least Developed Countries, vähiten kehittyneet maat), siirtyminen EU:n yleisen tullietuusjärjestelmän (Generalised System of Preferences, GSP) yleisen kohtelun piiriin. Sen tarjoamat tulliedut ovat huomattavasti aikaisemmat Cotonoun sopimuksen kauppajärjestelyn puitteissa AKT-maille myönnetty edut (LDC-maita tämä ei koske, koska ne saavat GSP:n Everything But Arms (EBA) -järjestelyn puitteissa joka tapauksessa tullittoman ja kiintiöttömän kohtelun EU:n markkinoilla). Loppuvuoden 2007 erityiseksi tavoitteeksi muodostui turvata ei-LDC-maiden EU-alueelle suuntautuvan viennin jatkuvuus.

Kun kävi ilmeiseksi, että ennen vuoden 2007 loppua neuvottelut varsinaisista EPA-sopimuksista saataisiin päätökseen ainoastaan Karibian neuvotteluryhmän kanssa, komissio ja osa AKT-maista (etenkin ei-LDC-maat) parafoivat väliaikaisratkaisuna nk. ensivaiheen EPA-sopimukset joulukuussa 2007 tarkoituksenaan jatkaa neuvotteluja varsinaisista EPA-sopimuksista. Ne AKT-maat, jotka parafoivat ensivaiheen EPA-sopimukset, pääsivät hyötymään EU:n

neuvoston 20.12.2007 antamasta markkinoillepääsyasetuksesta (Neuvoston asetus (EY) N:o 1528/2007), jolla EU toteutti yksipuolisesti ja ennen EPA-sopimusten voimaantuloa EPA-neuvotteluissa AKT-valtioille tekemänsä markkinoillepääsytarjouksen. Markkinoillepääsyasetuksella EU vapautti 1.1.2008 alkaen EU-alueelle AKT-maista suuntautuvan tuonnin (pl. asetet-
tyihin erillisiin siirtymäajoihin). Muut AKT-valtiot jäivät asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle ja siirtyivät GSP:n yleisen kohtelun tai LDC-maita koskevan EBA-järjestelyn piiriin. Ensivaiheen EPA-sopimukset notifioidaan WTO:lle sen jälkeen, kun ne on allekirjoitettu.

Varsinaisten EPA-sopimusten tavoitteena on vapauttaa asteittaisesti ja hallitusti AKT-maiden ja EU:n välistä kauppaa. Sopimuksilla pyritään kehittämään AKT-maissa investointiympäristöä ja yksityisen sektorin toimintaedellytyksiä. Niiden tärkeänä elementtinä on alueellisen integraation, taloudellisen yhteistyön ja hyvän hallinnon tukeminen sekä tehokkaan, ennakoitavan ja läpinäkyvän kauppaa ja investointeja koskevan sääntökehyksen luominen. Sopimukset sisältävät kehitysyhteistyötä koskevia osia, joiden tavoitteena on tukea AKT-maiden köyhyyden vähentämistä ja lopulta sen poistamista kestävä kehityksen ja YK:n vuosituhtauskäsittöjen mukaisesti.

Toisin kuin varsinaiset EPA-sopimukset ensivaiheen EPA-sopimukset eivät sisällä mm. palvelukauppaa tai yritysten etabloitumista koskevia määräyksiä. Näiden osalta ensivaiheen EPA-sopimuksissa ainoastaan vahvistetaan WTO-sitoumukset sekä sovitaan neuvottelujen jatkamisesta. Ensivaiheen sopimukset ovat siten keskeisesti tavarakauppaa koskevia vapaakauppasopimuksia. Sopimukset sisältävät myös muita kaupan helpottamiseen tähtääviä määräyksiä sekä mm. kehitysyhteistyötä ja institutionaalisia rakenteita koskevia määräyksiä. Varsinaisia uusia määräyksiä kehitysyhteistyön tasosta tai ohjelmoinnista ei kuitenkaan ole. Kehitysyhteistyö rahoitetaan ensisijaisesti Euroopan kehitysraston (EKR) kautta. Sopimusneuvottelujen pääperiaatteena on ollut, että kunkin alueen eri-

tyispiirteet ja -tarpeet huomioidaan sopimuksissa — kuitenkin niin, ettei yhtä AKT-neuvotteluryhmää suosita toista enempää.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto tukee kyseisiä komission ehdotuksia ensivaiheen talouskumppanuussopimusten allekirjoittamisesta ja väliaikaisesta soveltamisesta sekä sopimusten tekemisestä. Valtioneuvosto on arvioinut neuvottelujen tulokset tyydyttäväksi ja neuvoston komissiolle anta-

mien neuvotteluohjeiden mukaisiksi. Neuvotteluja tulee jatkaa ripeästi kohti varsinaisia sopimuksia, kuitenkin siten, että samalla otetaan huomioon AKT-maiden kehitys ja tarpeet. Ensivaiheen sopimuksia tulee pitää väliaikaisena ratkaisuna, jolla tähdätään WTO-yhdenmukaisiin varsinaisiin talouskumppanuussopimuksiin. Lisäksi valtioneuvosto pitää myönteisenä Sambian liittymistä ESA:n ensivaiheen sopimukseen. Tämä tukee ESA-alueen yhtenäistä neuvotteluprosessia.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Ulkoasiainvaliokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että nk. ensivaiheen EPA-sopimukset on tarkoitettu väliaikaisratkaisuksi, jonka turvin Euroopan unionin komissio ja AKT-ryhmän maat jatkavat neuvotteluja varsinaisista EPA-sopimuksista.

Ensivaiheen EPA-sopimuksia ollaan tekemässä yksittäisten AKT-maiden tai AKT-maista koostuvien ryhmien kanssa. Ensivaiheen sopimukset luovat puitteet tuleville varsinaisille EPA-sopimuksille, jotka on tarkoitus tehdä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä kunakin EPA-neuvotteluryhmän välille.

Eteläisen Afrikan valtioiden yhteisön (Southern African Development Community, SADC), Itä-Afrikan yhteisön (East African Community, EAC), itäisen ja eteläisen Afrikan valtioiden (Eastern and Southern Africa States, ESA) ja Tyynenmeren valtioiden kanssa solmittavilla ensivaiheen EPA-sopimuksilla perustetaan osapuolten kesken vapaakauppa-alue tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen

(GATT 1994 -sopimus) ja erityisesti sen XXIV artiklan mukaisesti. Ensivaiheen sopimukset ovat siten keskeisesti tavarakauppaa koskevia vapaakauppasopimuksia.

Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että varsinaisia EPA-sopimuksia koskevia neuvotteluja tulee jatkaa ripeästi ottaen samalla huomioon AKT-maiden kehitys ja tarpeet. Ulkoasiainvaliokunta korostaa Cotonoun sopimuksen kauppaa käsittelevien osien tilalle tulevien EPA-sopimusten kehityspoliittista merkitystä sekä EU:n roolia riittävän tuen takaamisessa AKT-maille, jotta niillä olisi mahdollisuus integroitua joustavasti ja asteittain maailmantalouteen, kuitenkin niin, että samalla tuetaan näiden valtioiden köyhyyden vähentämispyrkimyksiä.

Lausunto

Lausuntonaan ulkoasiainvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

UaVL 1/2009 vp — U 85/2008 vp

Helsingissä 6 päivänä helmikuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Pertti Salolainen /kok	Katri Komi /kesk
vpj.	Markku Laukkanen /kesk	Annika Lapintie /vas
jäs.	Eero Akaan-Penttilä /kok	Aila Paloniemi /kesk
	Pekka Haavisto /vihr	Pekka Ravi /kok
	Antti Kaikkonen /kesk	Ben Zyskowitz /kok
	Antti Kalliomäki /sd	vjäs. Kimmo Sasi /kok
	Ilkka Kanerva /kok	Erkki Tuomioja /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Olli-Pekka Jalonen.